

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת ואתחנן

תן חיוק...

גיליון מס' 107 תש"פ

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת ואתחנן

תן חינוך...

זו הפעם הראשונה בה הוא נוסע לבד ברחבי ניו יורק, עד עכשיו המארחים שלו ליוו אותו לכל מקום, אבל היום החליט גיל שהוא צריך להכיר את האזור גם דרך האוטובוס. 'נסיעה מניו ג'רסי לתוככי מנהטן לוקחת בערך כחצי שעה' אמרו לו מארחיו, והוא החליט ליהנות מן הנוף שנגלה לעיניו. אם בתחילה הוא תכנן לשבת בשקט, התברר לו עד מהרה שהדבר בלתי אפשרי כלל, לפחות לא באוטובוס הזה. ולא.. לא היו אלו טלטולי הדרך וגם לא טרדנים למיניהם. היה זה הנהג בכבודו ובעצמו. מסתבר שנהג האוטובוס, מייקל, היה אחד האנשים בעלי חוש ההומור הכי מפותח בכל ארצות הברית, הוא לא חדל מלהתלוצץ עם הנוסעים, הוא סיפר להם בדיחות, והתעניין במצבו של כל אחד מהם. 'הו, בוקר טוב גברת ג'ורדון!' הכריז מייקל בעת שאישה קשישה עלתה בכבדות על האוטובוס. חיוכה הגדול היה כמו של אחת שחיכתה כל הלילה לברכה הזו של הנהג. 'מה שלום בעלך החביב, הוא התרגל לרובה שלו?' 'על איזה רובה אתה מדבר, מייקל?!' שאלה האישה בחיך תוך שהיא מדמינת את בעלה הישיש רץ עם קלצ'ניקוב. 'נו, התכוונתי למקל סבא הזה שהוא התחיל ללכת איתו לאחר הנפילה האחרונה'. כל נוסעי האוטובוס צחקו למראה הזקנה שפרצה בצחוק מתגלגל. 'אוי מייקל החביב!' אמרה האישה 'אתה לא יודע כמה אתה עושה את החיים יפים למרות כל הקשיים שהם מציבים לפנינו!'. 'הנה תראו מי הגיע!' הכריז מייקל בקול בשעה

שאל האוטובוס נכנס ויילי - בחור צעיר בעל פיגור קל שנתמך באימו, 'חצוצרות בבקשה!' המשיך הנהג העליז ופיזם בקול תרועת חצוצרה: 'פם - פה - פה - פם'. חיוכו של ויילי לא השאיר מקום לספק, הוא היה כעת האדם המאושר העולם. מייקל פתח את המיקרופון והכריז: 'טוב, אני רואה שכל הנוסעים הקבועים כבר הגיעו, כעת יש לנו נסיעה רצופה של עשר דקות עד למנהטן כך שזה הזמן האידיאלי לספר את הבדיחה היומית!'. עד מהרה התברר לגיל שהנהג השובב הזה דואג לספר בדיחה חדשה כל יום במשך חמשת השנים האחרונות, הנוסעים לא יודעים מניין מייקל שואב את כל הבדיחות שלו אבל הם בהחלט מחכים לבדיחה הקבועה כל יום מחדש, ולא רק הם מחכים, גם החברים בעבודה או בלימודים מחכים לה, וגם הבן זוג בבית, והמוכר במכולת השכונתית. הם יודעים שכל מי שנסע הבוקר באוטובוס של מייקל, מתחיל את היום עם חיוך. גיל ההמום החליט שהוא צריך לתפוס שיחה עם המייקל הזה, הוא החליט לחכות עד שהאוטובוס יגיע לתחנה הסופית ואז יתאפשר לו לדבר עם הנהג לבד, ביתיים הוא לא הסיר את עיניו מגורדי השחקים העצומים שנראו מחלונות האוטובוס. 'בחורצ'יק, אתה צריך שק שינה?' העיר אותו מייקל מהרהוריו, 'אם לא שמת לב הגענו לתחנה האחרונה למסלול זה'. גיל התעשת וענה: 'זה בדיוק מה שרציתי אדוני, אולי אפשר לשוחח איתך מספר רגעים?'. 'בשמחה' ענה לו מייקל וליווה אותו אל ביתן הנהגים, 'במה נהג פשוט שכמוני יוכל לעזור לך?' הם התיישבו ליד אחד השולחנות וגיל שאל: 'יש לי שאלה מאוד פשוטה: מה הסיפור שלך? אני נוסע שנים רבות בתחבורה הציבורית ומעולם לא נתקלתי בתופעה כזו. בדרך כלל הנהגים מתמקדים בנהיגה ובהסדרי התשלום בלבד, מקסימום הם זורקים איזה חיוך קטן למישהו שברך אותם בברכת בוקר טוב. אבל אתה פשוט חי את הנוסעים כולם, ונראה שאתה יודע את כל

קורות חייהם'. 'תראה ידידי הצעיר' פתח מייקל ופרס את משנתו:
'לפני מספר שנים חשבתי לעצמי: מה אני ומי אני? בורג קטנטן
המתגלגל בתוך עיר ענקית אליה באים מדי יום כחמשה מיליון בני
אדם לעבודה, 350 מיליון אנשים חיים ברחבי ארצות הברית, וכמעט
שבעה מיליארד בני אדם חיים בעולם. ואני? מסיע ביום רגיל בערך
500 איש, סתם גרגר אבק קטן המרחף ברחבי היקום. ואז, החלטתי
שאני יכול להשפיע על המון אנשים, אם רק אגרום לאותם 500 איש
להגיע בשמחה אל עבודתם או אל ביתם, הלא הם גם יקריו את
מצב רוחם אל הסביבה, כל אחד שמגיע לעבודה פוגש לפחות עוד
עשרה בני אדם שנהיים שמחים בגללו, וגם הם ממשיכים ופוגשים
אנשים נוספים, מעגל האנשים הולך וגדל, ולפי המחקרים כאשר בן
אדם מגיע עם מצב רוח טוב לעבודה גם תפוקת העבודה שלו
משתפרת פלאים. בסיכומי של דבר אני יודע שהשפעתו על אלפי או
עשרות אלפי בני אדם, גרמתי להם לעבור את היום יותר בשמחה,
וזה נותן לי סיפוק עצום'... הנהג החביב סיים את דבריו וכבר עלה
על האוטובוס לסיבוב הופעות נוסף...

*

חד"ל אומרים לנו שאדם שמחייך לשני גדול יותר ממי שנותן לו
שתייה צוננת ביום שרב. חיוך לא עולה כסף, אבל הוא שווה זהב.
נסה להיזכר באחת הפעמים בהם היית במצב רוח לא כל כך טוב
ולפתע חייך אליך מישהו ושניה לך את היום... אין לנו מושג עד כמה
יכול להשפיע חיוך קטן שלנו על הסביבה כולה.
גדולי המוסר אומרים שפניו של אדם הם אינם רשותו הפרטית אלא
הם נחשבים לרשות הרבים, פנים חמוצות הם כמו בור ברשות
הרבים, ולעומת זאת חיוך הוא כמו ברז של מים קרים ביום שרב...

*

"אתה הזרחת שמש"...

טרם פטירתו ניצל משה רבינו את הזמן שעוד נותר לו לחיות ולקיים מצוות. המצוה שזכה בה משה רבינו הייתה תיחום ערי מקלט בעבר הירדן המזרחי עבור רוצחים שהרגו אדם בשגגה. על פי דין תורה חייב רוצח כזה לגלות אל אחת מערי המקלט. היה זה מעשה חסד המתאים לגודל לבו של המנהיג המסור הפועל לתקנת עמו עד לנשימתו האחרונה. וכך כתוב בפרשת השבוע: "אז יבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן, מזרחה שמש". אנו מעריכים את עצם המעשה של תיחום ערי מקלט אלו, ואילו הקב"ה מעלה על נס דווקא את התחושה הנסתרת מעין רואה, את ההרגשה הטובה שנטע משה רבינו במעשה זה בלב הרוצחים הנבוכים שרצחו בלי כוונה ומצפונם מעיק עליהם. חשובה היא הידיעה מחממת הלב, שיש מי שדואג להם בלב אוהב. כך דרשו חז"ל את שתי המילים: "מזרחה שמש", המופיעות בסופו של הפסוק: **"אמר לו הקב"ה: אתה הזרחת שמש לרוצחים"...** (מסכת מכות דף י). כלומר, הארת להם פנים, שלחת לעברם את קרני אורך. המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל (על שורח"א עמ' ק"צ) ראה בדברי חז"ל אלו את יסוד כל האדם. אבי הנביאים משה רבינו לא מצא מצוה יותר חשובה להתעסק בה סמוך למיתתו, אלא זו, להזריח שמש לקשיי יום אומללים! ומה בא ללמדנו בזה? **שזה כל האדם – להיות 'מזריח שמש' לכל אדם! זהו יסוד כל המצוות וכל יחסנו בין אדם לחברו! גדלות נשמתו של משה רבינו מתבטאת בכך שהיא חשה בצערם של רוצחי העתיד, עד כדי דאגה להם ומציאת מקום מקלט עבורם כבר מעתה. הזדהות זו עם סבלם של אנשים אלו מלמדת על תכונת הארת פנים ששלטה בו, והקב"ה קורא לה – זריחת השמש. הארת פנים פירושה לחוש מה חסר לו לזולת. לא מדובר רק בחיוך מטעמי נימוס גרידא, אלא בחיוך הנובע מעומק לב אוהב. למעשה, כך הייתה תחילתו של משה בצעדיו**

הראשונים במצרים: "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" – "נתן דעתו ולבו להיות מיצר עליהם". כך בתחילת דרכו במנהיגות, וכך גם סיום מעגל חייו. כל ימיו היו משובצים בביטוי מופלא של אותה התכונה – "וירא בסבלותם". אם נדקדק בתכונה זו נבחין שהכתוב מייחס אותה לבורא עצמו, וכפי שנאמר בפרשת יציאת מצרים: "וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים". רש"י מפרש: "וידע אלוקים", נתן אליהם לב ולא העלים עיניו". אם להעלמת עיניו של הקב"ה אנו קוראים 'הסתר פנים', הרי שכאשר אין הוא מעלים את עיניו מעולמנו, אנו קוראים לכך 'הארת פנים'. הארת פנים אלוקית זו משתלשלת אלינו ממרום כשאנו צופים ביופיו של הטבע, כשאנו עומדים נפעמים למראה זריחת השמש מעל ההרים, או בשקיעה המופלאה של השמש בים, או כשאנו עומדים על הר וצופים אל העמק הפרוש למלוא רוחב העין בשלל צבעיו – אנו מנסים להבין מנין באה תחושת היופי הכובשת את לבנו? הרי אין שום סיבה שהדומם יקרין יופי זה. היופי הוא רוחני, הוא גילוי השכינה המגלה את עצמה לעינינו בתוך הטבע. אנו חשים את השכינה, ובה אנו שמחים. כך גם אצל האדם. אדם המאיר פנים בכוונה האמיתית של המושג, באותו רגע מתגלה בו השכינה שהיא מקור נשמתו. משום כך כה נעים הוא הרגש הזה המפיץ רוגע, נינוחות ושלוות קדומים. כל מי שבא אי פעם במחיצתו של אדם גדול מאיר פנים, מכיר בתחושה עילאית זו אשר כמו במגע קסם הוא משרה שמחה ופיוס על כל מי שנלכד בקרני האורה. החלק אלוקי שבאדם נחשף באותו הרגע במלוא הדרו, ולו לרגע קט. לא בנימוס עוסקים אנו, כי אם בהשראת השכינה. משום כך כה חשובה הסברת פנים זו, והיא ענף חשוב ממצות החסד. אל לנו להיות בררנים למי להסביר פנים. בוודאי קל יותר להסביר פנים לחברים ולידידים, וייתכן שלא יעלה על דעתנו כי גם לבעל המכולת, לפקיד ולנהג אפשר להסביר פנים, כי גם להם צלם אלוקים. אולי עלינו

להפנים שדווקא על ידי כך יתאהב שם שמים על ידיו, כאשר נסביר פנים גם לרחוקים, גם לאנשים זרים לנו שעמם אנו באים במגע לאורך חיינו. עיקרו של האדם הוא הצלם האלוקי שבו. אותו ניצוץ רוחני שנחצב ממקור החיים עצמם. ניצוץ זה מגלם בקרבו את כל ה"אני" שבנו, את הביטוי הקרוי "אישיות". ברור אפוא שלהעניק כבוד פירושו לכבד את נשמתו של האדם. כל הנאה גופנית המגיעה לאדם, מתווסף לה ערך רב כאשר האדם הנהנה חש בפנימיותו שרצו להיטיב עמו. החיוך הטוב, הפשוט והלבבי אכן ממלא שליחות זו. הוא חודר כקרן שמש אל נשמתו של האדם ומעניק לה מחומו. החיוך הנובע מעמקי הלב, שופע מן הצלם האלוקי שברך. ברגע החיוך והארת הפנים נקשרים שני חלקי הנשמה – של המחייך ושל המחוייך – והיו לאחד. שני החלקים הללו הנובעים שניהם ממקור אלוקי אחד, מוסיפים להתקשרותם מימד של שלמות. החיוך כמוהו כשמש – בכוחו להצמיח את אחדות הנבראים ביניהם, וממילא גם את הקשר ההדוק עם בוראם. את זאת הנחיל משה באחת המצוות האחרונות שזכה לקיים עלי אדמות. (מעובד מהספר "פרשה וליקחה")

*

הארת פנים לזולת בכל מצב!

בשעת פטירת אשת נעוריו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, ירד הרב מהקומות העליונות של בית החולים ופגש את אחד מתלמידיו. התלמיד שלא ידע מאומה על פטירתה של הרבנית, אץ לקראת רבו, ובישר לו בשמחה על הבת שנולדה לו לפני זמן מה... באותו הרגע הרב שלמה זלמן עטה את עצמו בצהלת פנים, שמח עם תלמידו, איחל לו במאור הפנים מזל טוב, התעניין בשלום אשתו היולדת ובשלום בתו התינוקת, והמשיך לשאלו אם בכוונתו לשלוח את אשתו לבית החלמה ליולדות. לאחר מכן נפרד הרב ממנו לשלום בשמחה גדולה, ללא שהיה ניכר כלל על פניו דבר מה

מאבלו ומיגונו הכבד. כעבור ימים מספר, הגיע אותו אברך לבית הרב, וביקש את סליחתו על שהטריח עליו והטרידו בדבריו בעוד מתו מוטל לפניו. אולם הרב אמר: "איני מבין כלל במה המדובר... דע לך כי פטירת רעייתי היא בעייתי הפרטית בלבד, ובעיה פרטית של אדם בחייו אינה צריכה להעיב על שמחתו של הזולת. צריך כל אדם להכיר את מקומו גם בשעת צער ויגון חלילה..."

*

אומרת המשנה במסכת אבות (א, טו): "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות". ופירש המאירי: "אפילו לא היה לך שמח בכך, הראה את עצמך לפניו כשמח על ביאתו, עד שיהא סובר שפניך מצהיבות לשמחתך מחמת בואו". לא פעם אנו נתונים למצבי רוח, לא הסתדרו לנו הדברים כפי שתכננו, מצב הרוח יורד, הפנים נפולות והראש מדמיין את העתיד המר. אומר המאירי: "אפילו אם הנך עצוב והלב דואב, אל תראה זאת לאחרים, נהפוך הוא, הראה פנים צוהלות כאילו זכית בפרס גדול, תהיה שמח כאילו ראית אדם חשוב". אם הנך ביום אפור אל תצבע את הסביבה באותו הצבע, אף אדם לא אמור להרגיש כמוך. תמיד תוכל לשתף אדם בדברים העוברים עליך כדי להקל על מצב רוחך, אך את פניך תשאיר צוהלות, תקרין לסביבה אור. פניך הם מראה, תאיר פנים תקבל הארת פנים, תאיר פנים תרפא את נפשך, תאיר פנים תרפא את נפש חברך...

*

סיפר הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל: שיחתו האחרונה של הסבא מסלבודקא זצ"ל, הייתה בראש השנה האחרון לחייו לפני התקיעות, וכך הוא אמר: "במה יזכה האדם ביום הדין הנורא, עם איזו זכות הוא יבוא לבי"ד של מעלה? באמירת 'בוקר טוב' לחברו כל בוקר בהארת פנים, זו הזכות שתכריעוהו לכף זכות ביום הדין!"

*

לפני כמה שנים הגיע יהודי אמריקאי לגור בשכונת הר נוף בירושלים, וניסה להתרגל לחיים בשכונה, בימי החול התפלל בבית כנסת הסמוך לביתו והיה נראה שהוא מסתגל לאט לאט לחיי השכונה החדשה, אלא שבשבת הוא הגיע לבית הכנסת וכידוע בשבת יש מקומות קבועים וקנויים למתפללים הקבועים, והוא נכנס והתיישב על מקום שהיה פנוי, לאחר זמן מה הגיע אחד ורמז לו בעדינות גדולה שהמקום שלו, הוא קם והתיישב במקום פנוי אחר, אלא שהדבר חזר על עצמו כמה פעמים, מגיע המתפלל הקבוע ורמז לו שזה מקומו, וכך יצא שבשבת אחת הזינו אותו שבע מקומות כמובן בעדינות גדולה וברמזים ברורים בלבד! והרגשתו הייתה כמובן רעה מאד. שבת הבאה הוא הגיע לבית הכנסת של הגאון רבי יצחק מרדכי רובין שליט"א, הוא כבר נזהר שלא להתיישב על שום מקום וחיכה בסוף בית הכנסת, בסוף התפילה ניגש אליו הרב רובין הידוע במאור פניו לכל אדם, ואמר לו 'אגוט שבת' בחיך ובהארת פנים גדולה כשהוא מתעניין מהיכן הוא ומה מצבו, כמובן שהיהודי נשבר וסיפר לרב רובין את כל התלאה שלו מאז שהגיע לשכונה, אף אחד לא מתעניין בשלמו, ובבתי כנסת רק רומזים לו בעדינות על המקומות... הרב רובין הדדעזע, ולמחרת לפני קריאת התורה דפק על הבימה ואמר: שיזדעזעו אמות הסיפים על מה שקורה איתנו, כאשר יהודי מגיע לשכונה ואף אחד לא טורח לגשת אליו ולהתעניין בשלמו, להאיר לו פנים וגם לוותר לו על המקום או לכל הפחות למצוא לו מקום אחר! וכך דיבר על מעלה גדולה זו של הארת פנים כמה היא חשובה ונחוצה. לאחר שבועיים מקבל הרב רובין טלפון מאמריקה ומעבר לקו נמצא אבא של אותו יהודי שהוא עשיר גדול, והוא מספר לרב רובין כמה שהוא שימח את בנו שחשב כבר לחזור לאמריקה, וכהכרת הטוב הוא רוצה לתת לו תרומה גדולה ושאלו מה ירצה? הרב רובין אמר לו שלא נראה לו שהוא יכול

לעזור לו כי הוא צריך סכום גדול ו... אמר העשיר ההוא תגיד מה אתה צריך, אמר לו הרב רובין שיש להם בית כנסת בבקתה עלובה והם צריכים לבנות בנין, על המקום רשם אותו יהודי המחאה שמנה של חצי מיליון דולר ובזה נבנה בית הכנסת המפואר של הרב רובין בירושלים.

עכשיו אנו מבינים עד כמה יכול להועיל 'גוט שבת' אחד! עד כמה עוצמתו של 'בוקר טוב!' וכמה תועלת יכולה לצמוח מחיוך קטן. וכל זה נמצא כאן בהישג ידנו, ללא טרחה גדולה, וללא מאמץ מיוחד, ועם זה אף אפשר לזכות ביום הדין.

*

הארת פנים ככלי חינוכי...

כתב רבי נחמן מברסלב דצ"ל: "וכן התלמיד והרב, הם בחינת חמה ולבנה. ואם התלמיד יש לו פנים, היינו בחינת מראה מלוטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב. ואזי ראוי שהרב, יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלוטשת. שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה כן מחייב גם כאן, שהתלמיד יקבל פני הרב, היינו שיקבל פני הרב לתוכו"... (ליקוטי מוהר"ן קמ"א). הארת הפנים מאוד משמעותית בחינוך ובמפגש בין המחנך לתלמיד. כשהמראה מלוטשת, נקייה, ואין חציצה בין המראה המקבלת לבין מי שנראה במראה, אזי הארת הפנים היא במלואה. הארת הפנים כמו שכתב ר' נחמן, היא: "היינו שיקבל פניו לתוכו". כשהרב מאיר פנים לתלמידו, אין עננים ומסכים שמבדילים בין הרב ללבו של התלמיד, יש אווירה טובה ותומכת, והמציאות היא של פתיחות וכנות אמיתית, התלמיד לוקח לתוכו את רבו... לאו דווקא את ידיעותיו, לא ה"חומר" הוא המשמעותי, אלא אישיותו והאדם השלם שאותו פוגש התלמיד... וזהו בעצם מפגש דו סטרי - באותו מפגש של הארת הפנים, לא רק התלמיד "מקבל לתוכו את פני

רבו", אלא בו זמנית, המחנך "מקבל לתוכו את פני תלמידו"...
העבודה שלנו בחינוך תלמידינו, היא, לדאוג לאפשרות של הארת
פנים הדדית, ללטש את המראה שלנו, לקבל פני התלמיד לתוכנו,
ולראות את עצמנו כחלק מתוכן חייו של תלמידנו.
שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com